BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI 1930

ISSN 2181-6833

PEDAGOGIK MAHORAT

MS 2022

ISSN 2181-6833
9 772181 683301

ISSN 2181-6883

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

Maxsus son

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2022

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal
2022, Maxsus son

Jurnal Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrdagi qarori bilan **pedagogika** va **psixologiya** fanlari boʻyicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim boʻlgan zaruruiy nashrlar roʻyxatiga kiritilgan.

Jurnal 2001-yilda tashkil etilgan.

Jurnal 1 yilda 6 marta chiqadi.

Jurnal Oʻzbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2016-yil 22-fevral № 05-072-sonli guvohnoma bilan roʻyxatga olingan.

Muassis: Buxoro davlat universiteti
Tahririyat manzili: Oʻzbekiston Respublikasi,Buxoro shahri Muhammad Iqbol koʻchasi, 11-uy
Elektron manzil: ped_mahorat@umail.uz

TAHRIR HAY’ATI:
Bosh muharrir: Adizov Baxtiyor Rahmonovich– pedagogika fanlari doktori, professor
Bosh muharrir oʻrinbosari: Navroʻz-zoda Baxtiyor Nigmatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Mas’ul kotib: Hamroyev Alijon Roʻziqulovich – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent

Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Begimqulov Uzoqboy Shoyimqulovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Mahmudov Mels Hasanovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Ibragimov Xolboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Yanakiyeva Yelka Kirilova, pedagogika fanlari doktori, professor (N. Rilski nomidagi Janubiy-Gʻarbiy Universitet, Bolgariya)
Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Mahmudova Muyassar, pedagogika fanlari doktori, professor
Kozlov Vladimir Vasilyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Yaroslavl davlat universiteti, Rossiya)
Mustafa Said Arslon, , filologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Tadjixodjayev Zokirxoʻja Abdusattorovich, texnika fanlari doktori, professor
Amonov Muxtor Raxmatovich, texnika fanlari doktori, professor
Oʻrayeva Darmonoy Saidjonovna, filologiya fanlari doktori, professor
Durdiyev Durdimurod Qalandarovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor
Mahmudov Nosir Mahmudovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Olimov Shirinboy Sharopovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Chariyev Irgash Toʻrayevich, pedagogika fanlari doktori, professor
Qiyamov Nishon Sodiqovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Qahhorov Otabek Siddiqovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Toʻxsanov Qahramon Rahimboyevich, filologiya fanlari doktori, dotsent
Hayitov Shodmon , tarix fanlari doktori, professor
Toʻrayev Halim Hojiyevich, tarix fanlari doktori, professor
Rajabov Qahramon, tarix fanlari doktori, professor
Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Muhitdinova Xadicha Sobirovna, pedagogika fanlari doktori, professor
Niyozmetova Roza Hasanovna, pedagogika fanlari doktori, professor
Qurbonova Gulnoz Ne’matovna, pedagogika fanlari doktori(DSc)

Nargiza RAFIYEVA. O‘zbek kitobot va miniatura san’ati 126
R.N.RAXIMOV, M.K.AKRAMOVA. Boshlang‘icn sinf o‘quvcnilarining vokal-xor malakalarini tarkib toptirish 129
Baxrom MADRIMOV. O‘quvchilarni darsdan tashqari tadbirlar jarayonida axloqiy-estetik tarbiyalash 132
Sanoqul DO‘STOV. Musiqani tinglab uni idrok etishning maqsadi va tarbiyaviy ahamiyati 135
Davron RO‘ZIYEV. Konsert namoyishiga tayyorgarlik faoliyati 139
Baxtiyor MUSTAFOYEV. Umumiy o‘rta ta’lim tizimi islohotlarida musiqa madaniyati 143
To‘xtasin RAJABOV. Musiqa madaniyati darslarida xalq qo‘shiqlarining tarbiyaviy ahamyati 146
Shoira NOROVA. Yosh avlodni musiqa san’ati orqali tarbiyalash yo‘llari 149
Ilhom QO‘SHAYEV. An’anaviy musiqiy merosni o‘rganishni metodik takomillashtirishga yo‘naltirilgan ta’lim mazmuni 152
Ibrohim KAYUMOV. San’atning turlari va ularning tarbiyaviy ahamiyati 154
Sadritdin GULOV. O‘zbekiston maktablarida musiqa cholg‘ulariga yo‘naltirishning zamonaviy ilg‘or innovatsiyalari 157
Halim HASANOV. Vatanga sadoqat hissini shakllantirishda fanlararo aloqadorlik (musiqa fani misolida) 159
Shavkatjon KAMOLOV, Husniddin HIKMATOV. Talabalarda mustaqil ta’limni tashkil etish 161
Сайфулла АБДУЛЛАЕВ. Краткосрочные рисунки как средство формирования художественного воображения студентов в процессе рисования по памяти и представлению 163
To‘lqinjon Muxamedov. Boshlangich sinf o‘quvchilarida milliy madaniyatni tanishtirish orqali fuqarolik shaxsini shakllantirish 167
O‘g‘iloy RAMAZONOVA, Ferangiz Odilova. O‘n ikki maqom tizimi va uning o‘ziga xos xususiyatlari .. 169
Malohat RAXMATOVA, Gulbahor ISTAMOVA. “Shashmaqom” nasr (ashula bo‘limining ikkinchi guruh sho‘balarini) o‘rgatish yo‘llari 171
Olimxo‘ja KARIMOV, Rahim XODJAYEV. Musiqa to‘garaklarida o‘quvchilarni skripka cholg‘u sozi bilan tanishtirish 173
Ma’rifat UMUROVA. Maktabgacha ta’lim muassasasida o‘yin bola tarbiyasining muhim vositasi 176
Shohruh SHODIYEV. Qashqar rubobida xalq kuylarini notalashtirishning o‘ziga xos xususiyatlari 181
Azamat Rajabov. Markaziy Osiyoda musiqa ilmiga asos solgan olim va mutafakkirlar ishlarining tahlili .. 186
Рустам АТАМУРАДОВ. Формирование умений и навыков по школьному репертуару учителей музыки в общеобразовательной школе 188
Sherzod SHAMSIYEV, Dilbar MO‘SINOVA. Xor uchun yozilgan musiqa asarini tahlil qilish yo‘llari 191
Сухроб АБДУЛЛАЕВ. Формы организации научно – исследовательской и творческой деятельности студентов направления образования “Изобразительное искусство и инженерная графика” 193
Olimxo‘ja KARIMOV, Gulmira QUTLIYEVA. O‘quvchilarda vokal-xor malakalarini shakllantirish 195
Olimxo‘ja KARIMOV, Sitorabonu SHARIPOVA. Qo‘shiq va kuylar orqali komil inson shaxsini tarbiyalashning nazariy asoslari 198
Qobil QORIYEV. O‘zbek musiqa san’atining qadimiy ildizlari tarixidan 200
Abror AZIMOV. Zardushtiy va buddaviylar davri ommaviy musiqa va badiiy san’at tarixi va turlari 202
Said BOLTAZODA. Avesto davrining xorazm va sug‘diyona musiqa maktablari madaniyatida ijrochilik uslublari 204
Davron RO‘ZIYEV, Jamshid NIYOZOV. Maqomga ixtisoslashtirilgan maktab o‘quvchilarini shashmaqomning nasr bo‘limi vositasida axloqiy estetik tarbiyalash 206
Sanoqul DO‘STOV, Zilola RUZIYEVA. O‘quvchilarning musiqiy tafakkurini shakllantirishda milliy dutor cholg‘usining o‘rni va tarbiyaviy ahamiyati 208
Mehriniso Begmurodova. Maktabgacha ta’lim muasasalarida musiqa terapiya mashqlarining ahamiyati ... 210
Zafarbek YAQUBOV. Bo‘lajak musiqa o‘qituvchisi ma’naviyatini rivojlantirishda Xorazm xalq dostonlarining o‘rni 212
Umidbek BOLTAYEV. Milliy musiqiy meros-o‘quvchilar estetik tarbiya vositasi 214
Uchqun BOLIYEV. Ma’naviy axloqiy tarbiyaga kompleks yondashish 217
Maqsuda AXMEDOVA. Musiqiy tasavvurlarni shakllantirishda pedagogika va psixologiya fanining muhim vazifalari 219
Adilshoda TO‘ YMURODOV. Innovatsion texnologiyalardan foydalanishda o‘quvchining ijodkorligi 222
Hafiza HAMIDOVA. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini folklor qo‘shiqlari vositasida tarbiyalashda alla qo‘shig‘ining ahamiyati 225
Mirshod XODJIYEV. Buxorcha va mavrigi turkumi haqida 228
Firangiz SHUKUROVA. Buxoro folklor qo‘shiqlarining maktab darsliklaridagi o‘rni 230
Shaxnoza YAXYOYEVA. Buxoro shashmaqomining yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati 233

Sherzod SHAMSIYEV
Buxoro davlat universiteti
musiqa ta'limi kafedrasi o'qituvchisi

Dilbar MO'SINOVA
Buxoro davlat universiteti
filologiya rus tili va adabiyot fakulteti
lingvistika: rus tili magistri

XOR UCHUN YOZILGAN MUSIQA ASARINI TAHLIL QILISH YO'LLARI

Maqolada asarni tahlil qilish drijyordan chuqur bilim, mahorat talab qilinishi bayon qilingan. Asosan, rahbar o'rganiladigan asarni to'la tahlil qilib, uni asar mazmli tomonidan, musiqaviy tomonidan to'la o'rganib, o'rganiladigan asarni jamoa o'rtasida tahlil qilib berishi katta natijalarga olib kelishi yoritilgan.

***Kalitso'zlar:** bilim, tahlil, mazmunli, musiqaviy, xor, dinamik, ijrochilik, jo'rnavoz, ijro, dirijyor.*

В статье освещались пути воспитания подрастающего поколения через музыкальное искусство и то, что учитель музыки должен быть знаком с общим определением и историей своей профессии и культуры любви к детям, широким мировоззрением, умелым исполнителем, профессиональным интересом к музыкальному искусству.

***Ключевые слова:** знание, ясность, осмысленность, музыкальный, хоровой, динамичный, исполнительский, сопровождающий.*

The analysis of the work in our article requires deep knowledge, skill from the conductor. Basically, the leader has made a complete analysis of the work to be studied, it has been fully studied by the author, by the musician, and the fact that the work to be studied is analyzed among the team has led to great results.

***Key words:** knowledge, clarity, meaningfulness, musical, choral, dynamic, performing, accompanying.*

Umuminsoniy va milliy qadriyatalar mushtarakligiga, mamlakatimiz barcha fuqarolarini ma'naviy madaniyatini shakllantirishga erishishiga jalb etadi. Tafakkurni boyitmasdan ijtimoiy, iqtisodiy, madaniy jabhalardagi vazifani bajarish, milliy an'ana, istiqlol mafkurasini to'la yaratish mumkin emas.

Xor uchun yozilgan musiqa asarini tahlil qilish yo'llarida bunda rahbar asarni mualliflari, asarni mazmun mohiyatini, asarning qaysi xor uchun yozilganligi (jo'rli yoki jo'rsiz)ni, kimlar tomonidan kuylanishi, asarni sur'at tezligi, tonalligi, o'lchovi asarning umumiy va ovoz diapazonlari, asarning murakkab qismlarini (intervallarni yuqori va pastligi) kuylashiga erishish asarning muhim omillaridan hisoblangan dinamik nyuanslar haqida ham to'xtalib o'tadi. O'rganilayotgan har bir asarning har bir elementlarini esdan chiqarmagan holda tahlil qilib berilsa, ijrochilikda asar haqida olgan taassurotlari tufayli ijrochilar yaxshi kuylaydilar. Bunda asarni o'rganishga katta zamin yaratiladi. Har bir asar jo'rnavoz yordamida chalib eshittiriladi. Nyuanslar bilan ijro etilgan asarni tinglagan kuylovchilarda asar haqida tushuncha yanada rivojlanadi. Asarni o'rgatilish davrida har bir partiya dastlab kuylab ko'rsatiladi, bu xor asarini ijrosida yaxshi samara beradi va asar ijrosini yaxshi ijro etilishiga olib keladi.

Xor ijrochiligi hozirgi kunda keng tarqalgan asl xalq san'ati turlaridan biridir. Jamoa ijrochiligi insonlarda chuqur estetik zavq uyg'otibgina qolmay, ularni jipslashtiradi, jamoa bo'lib birlashishga olib keladi hamda ma'naviy saviyasini, badiiy didini o'stirishga yordam beradi. U insonning eng yaxshi his-tuyg'ularini uyg'otib, hayajonlantirish, qiziqtirish xususiyatiga ega. Shu sababdan xor ishtirokchilari bilan bir qatorda tinglovchilarning ham badiiy-g'oyaviy tarbiyalanishidagi roli juda katta [5, 3].

Drijyor asar partiyalarini aniq, ravon kuylab ijro etib berishi asarning tez, sifatli o'rganilishiga yordam beradi. Xor tomonidan har bir ovozlarni ravon, hamjihatlikda kuylanishi, dinamikalarga va rahbar ishoralariga amal qilib aniq kuylashi asarni qanday natijaga erishganligini belgilab beradi. Xor rahbari asarni jamoaga o'rgatishadgi uni bilim va ko'nikmalari, ijro va tushuntirishlari uni ijrosi jarayonida o'z aksini topadi.

Musiqa janrlari ichida eng xalqqa tushunarli va yaqin bo'lgan tur bu xor san'atidir. Xorda adabiy va musiqiy ijodiyot o'zaro uyg'unlashib, yaxlit obraz yaratadi. Xor xalqlar milliy musiqa madaniyatining shakllanishi va rivojlanishida muhim o'rin tutadi. O'tmishda bizning respublikamiz xor ijrochiligiga ega bo'lmagan, hozirda esa shahar va qishloqlarda akademik va xalq (havaskorlik va professional) xor jamoalari ko'plab mavjud. Professional va havaskorlik xorlari badiiy va texnik jihatdan bir-biriga yaqin bo'lib, professional xor havaskorlik xoriga saviyasini oshirishga yordam bersa, o'z navbatida, havaskorlik va professional jamoasiga xushovoz, iqtidorli yoshlarni yetishtirib beradi. San'at bayramlarida professional va havaskorlik xorlar birga ishtirok etadilar. Respublikamizda madaniyat va san'at oliy o'quv yurti, O'DK, Pedagogika universiteti qoshidagi musiqa fakulteti, pedagogika va musiqa kollejlari mavjud.

Bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarini texnologik faoliyatga tayyorlash bir fan doirasida emas, barcha fanlarni o‘qitilishida yaxlit tizim asosida tashkil etilsagina kutilgan natijaga erishish mumkin. Ya’ni musiqani xor va xorshunoslik, dirijyorlik, vokal ijrochiligi, cholg‘u ijrochiligi, musiqa tarixi, musiqiy asarlar tahlili, musiqa o‘qitish metodikasi (bu fanlar talabaning kelajakdagi musiqa o‘qituvchilik faoliyatida muhim o‘rin tutuvchi fanlar hisoblanadi) kabi fanlar o‘qitilishi jarayonida kasbga tayyorlash va texnologik jarayonga tayyorlash ishlari bir-biri bilan uzviy bog‘liq holda amalga oshirilsa va tadbirlarning (mashg‘ulotlarning) har biri bosqichma – bosqich bo‘lajak o‘qituvchilarni ta’lim jarayonini mohirona ilg‘or pedagogik texnologiya asosida tashkil etishga tayyorlasagina u bir butun tizim sifatida samaradorlik kasb etadi.

Adabiyotlar

1. Sherzod Istamovich Shamsiyev, Shuxratjon Raximjon O‘G‘Li Ramazonov BOSHLANG‘ICH SINFLARDA VOKAL-XOR MALAKALARINI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH USLUBLARI // Scientific progress. 2021. №5.

2. Шамсиев, Ш. И. (2022). Молодой специалист - учитель музыки, как руководитель хорового коллектива в общеобразовательной школе. *Science and Education*, *3*(1), 540-545.

3. Шамсиев, Ш. И. (2022). Новые подходы к подготовке молодых специалистов - учителей музыки, разработка уроков музыки. *Science and Education*, *3*(1), 528-533.

4. Shamsiyev Sherzod Istamovich. (2021). WAYS TO DEVELOP CHORAL SINGING SKILLS. *European Scholar Journal*, *2*(9), 47-49.

5. Shafiyeva N. Xorshunoslik// O‘quv qo‘llanma. –Toshkent, 1987.